

Jak ubezpieczają się w Unii (Węgry)

Powierzchnia:	93 030 km ²
Stolica:	Budapeszt 1 752,704 tys. mieszkańców (Węgierski Centralny Urząd Statystyczny, KSH, 2017 r.)
Ludność:	9 797,561 tys. mieszkańców (KSH, 2017 r.)
Przyrost naturalny:	-3,4 ‰ (Eurostat, 2016 r.)
Przeciętna długość życia:	mężczyzn – 72,4 lat; kobiet – 80,1 lat (KSH, 2016 r.)
PKB na 1 mieszkańca:	11 300 euro (Eurostat, 2016 r.)
Stopa bezrobocia:	5,1 proc. (Eurostat, 2016 r.)
Udział ludności powyżej 65 roku życia:	27,9 proc. ludności aktywnej zawodowo (KSH, 2017 r.)

Wydatki na zabezpieczenie społeczne wynoszą 20,2 proc. PKB (dane Eurostat za 2015 r.).

System zabezpieczenia społecznego na Węgrzech obejmuje pięć gałęzi – świadczenia emerytalne, opiekę zdrowotną – w tym ubezpieczenia od wypadków przy pracy, świadczenia na wypadek bezrobocia, świadczenia rodzinne i system opieki społecznej.

Świadczenia emerytalne

System ubezpieczeń społecznych zapewnia emerytury tylko tym osobom, które przekroczyły wiek emerytalny (w tym osobom, które przekroczyły wiek emerytalny i otrzymują świadczenia z tytułu niezdolności do pracy). Emerytury mogą być również przyznawane kobietom, które mają co najmniej 40 lat stażu pracy. Dawne wcześniejsze emerytury zostały wycofane i przekształcone w świadczenia społeczne (świadczenia przedemerytalne – *korhatár előtti ellátás*).

System emerytalny na Węgrzech oparty jest na dwóch filarach – z jednej strony na obowiązkowym ubezpieczeniu społecznym, a z drugiej na dobrowolnych oszczędnościach. Każdy ubezpieczony wpłaca składkę w wysokości 10 proc. dochodów do pierwszego filaru Funduszu Ubezpieczeń Emerytalnych bez względu na to, czy jest członkiem jednego z prywatnych funduszy emerytalnych czy nie. Drugi filar jest w pełni finansowany i zarządzany przez kilka autoryzowanych i niezależnych prywatnych funduszy emerytalnych.

Pierwszy filar systemu ubezpieczeń emerytalnych nadzorowany jest przez Ministerstwo Zasobów Ludzkich (*Emberi Erőforrások Minisztériuma*) i jest zarządzany przez Centralną Administrację Krajowego Ubezpieczenia Emerytalnego (*Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóság, ONYF*). Dyrekcja ds. Wypłat Rentowych Centralnej Administracji Krajowego Ubezpieczenia Emerytalnego jest odpowiedzialna za wypłacanie świadczeń emerytalnych wszystkich typów i działa jako instytucja właściwa w międzynarodowych sprawach emerytalnych. 1 listopada 2017 r. nastąpiło połączenie Centralnej Administracji Krajowego Ubezpieczenia Emerytalnego z Węgierskim Skarbem Państwa (*Magyar Államkincstár*). W rezultacie Węgierski Skarb Państwa zarządza i kontroluje ustanawianie i wypłatę: emerytur z ubezpieczeń społecznych, świadczeń rodzinnych, pieniężnych świadczeń z tytułu ubezpieczenia zdrowotnego, zwrotu kosztów podróży, zasiłku chorobowego oraz innych świadczeń. Zarządza też Funduszem Emerytalnym, przechowuje oficjalne rejestry ubezpieczenia emerytalnego, wykonuje zadania związane z indywidualnymi kontami ubezpieczeń społecznych, przetwarza dane wymagane do wypłaty świadczeń i wykonuje czynności związane z obsługą klienta, a także rozwija i obsługuje profesjonalne systemy informatyczne w zakresie swoich zadań.

Aby uzyskać świadczenie emerytalne z pierwszego filaru (*Öregségi nyugdíj*) należy spełnić następujące warunki:

- mieć odpowiedni staż ubezpieczeniowy – co najmniej 15 lat okresu składkowego dla uzyskania częściowej emerytury, a 20 lat dla uzyskania pełnego świadczenia (w ten okres wliczany jest czas pobierania zasiłku chorobowego, zasiłku macierzyńskiego, okres służby wojskowej oraz okres pobierania zasiłku dla bezrobotnych);
- osiągnąć wiek emerytalny – 62 lata zarówno dla kobiet, jak i dla mężczyzn – od 2010 r. jest on stopniowo przesuwany (o pół roku dla każdej grupy wiekowej) i w 2022 r. wyniesie 65 lat dla osób urodzonych w 1957 r. i później (zmiana ta dotyczy osób urodzonych po 1952 r.).

Kobiety z 40-letnim stażem pracy mogą przejść na emeryturę niezależnie od osiągniętego wieku.

Wysokość emerytury zależy od średniego wynagrodzenia i od okresu pracy (ubezpieczenia). Średnie wynagrodzenie służące za podstawę obliczenia emerytury jest określone na podstawie dochodów, od których opłacane są składki między 1 stycznia 1988 r. a datą przejścia na emeryturę.

Opieka zdrowotna

Osobami uprawnionymi do świadczeń są osoby pracujące, osoby samozatrudnione, niektóre grupy imigrantów, osoby otrzymujące zasiłek dochodowy, osoby pobierające zasiłek dla poszukujących pracy oraz osoby pobierające świadczenie przedemerytalne. Osoby niezatrudnione, które również mogą korzystać z usług opieki zdrowotnej to m.in.:

- osoby zamieszkałe na terenie Węgier;
- osoby, które osiągnęły wiek emerytalny;
- osoby, których miesięczne dochody nie przekraczają 30 proc. minimalnego wynagrodzenia;
- osoby bezdomne;
- więźniowie;
- studenci dzienni;
- emeryci;
- beneficjenci świadczeń społecznych;
- pensjonariusze domów opieki;
- osoby objęte pomocą społeczną;
- osoby, których zdolność do pracy została obniżona co najmniej o 50 proc.

Świadczenia z tytułu choroby, macierzyństwa i niezdolności do pracy

Na Węgrzech każdy pracownik, niezależnie od obywatelstwa, jest objęty obowiązkowym ubezpieczeniem chorobowym i z tego tytułu uprawniony do zasiłku chorobowego od pierwszego dnia zatrudnienia.

Świadczenie chorobowe przysługuje osobie, która na skutek choroby utraciła zdolność do zarobkowania, co zostało stwierdzone przez lekarza oraz pod warunkiem, że osoba ta płaciła składkę (w wysokości 3 proc. zarobków) na ubezpieczenie chorobowe. Przez pierwszych 15 dni choroby zasiłek z tytułu nieobecności (*Távolléti díj*), w wysokości 70 proc. wynagrodzenia brutto, wypłaca pracodawca. Po tym okresie zasiłek chorobowy (*Táppénz*), w wysokości 60 proc. przeciętnego wynagrodzenia, wypłaca instytucja ubezpieczeniowa, w

zależności od okresu ubezpieczenia (przy co najmniej 2 latach zatrudnienia). Jeżeli okres zatrudnienia jest krótszy niż 2 lata wysokość zasiłku wynosi 50 proc. przeciętnego wynagrodzenia.

Z tytułu urodzenia dziecka przysługuje zasiłek macierzyński w wysokości 70 proc. średniego wynagrodzenia brutto, który pobierany jest przez 24 tygodnie (urlop macierzyński).

Warunkiem uzyskania zasiłku macierzyńskiego jest:

- ubezpieczenie przez 365 dni w ciągu 2 lat poprzedzających poród;
- poród nastąpił w czasie 42 dni po zakończeniu ubezpieczenia, albo w czasie kolejnych 28 dni w okresie pobierania zasiłku chorobowego.

W ramach powszechnego systemu zabezpieczenia społecznego osobom, które nie osiągnęły jeszcze wieku emerytalnego, z tytułu niezdolności do pracy należą się świadczenia z ubezpieczenia zdrowotnego (świadczenia dla osób z ograniczoną zdolnością do pracy – *megváltozott munkaképességű személyek ellátásai*), a osobom, które osiągnęły wiek emerytalny i są niezdolne do pracy – na ich wniosek wypłacane jest świadczenie emerytalne.

Świadczenie dla osób z ograniczoną zdolnością do pracy może mieć formę:

- świadczenia rehabilitacyjnego (*rehabilitációs ellátás*) – przysługuje osobom, które mogą poddać się rehabilitacji, wypłacane może być przez okres potrzebnej rehabilitacji, nie dłużej niż przez 3 lata;
- świadczenia inwalidzkiego (*rokkantsági ellátás*) – wypłacane jest sytuacji, gdy rehabilitacja nie jest wskazana lub osoba osiągnie wiek emerytalny przed upływem pięciu lat.

Uprawnienia do świadczeń dla osób z ograniczoną zdolnością do pracy przysługują:

- osobom, których ograniczenie zdolności do pracy wynosi co najmniej 40 proc.;
- osobom ubezpieczonym przez co najmniej trzy lata w ciągu pięciu lat poprzedzających wystąpienie o świadczenie;
- osobom, które nie wykonują pracy zarobkowej lub nie otrzymują żadnych regularnych świadczeń pieniężnych, oraz które mają ukończone co najmniej 15 lat życia.

Wysokość świadczenia zależy od średniego miesięcznego dochodu, a dochód minimalny jest określony jako procent płacy minimalnej.

Świadczenie rehabilitacyjne wypłacane jest w wysokości 35 proc. średniego miesięcznego dochodu (przy stałej rehabilitacji – 45 proc.). Wysokość minimalna tego świadczenia wynosi 30 proc. płacy minimalnej, a wysokość maksymalna 40 proc. płacy minimalnej (przy stałej rehabilitacji – odpowiednio 40 proc. i 50 proc.).

Świadczenie inwalidzkie zależy od uzyskanej decyzji o stanie zdrowia i możliwościach rehabilitacji. Jego wysokość wynosi 40–70 proc. średniego miesięcznego dochodu (wysokość minimalna to 30–55 proc. płacy minimalnej, wysokość maksymalna to 45 proc. lub 150 proc. płacy minimalnej).

Świadczenia z tytułu niezdolności do pracy nie są na Węgrzech częścią systemu ubezpieczeń społecznych, ale są finansowane z Funduszu Ubezpieczeń Zdrowotnych (*Egészségbiztosítási Alap*) i należą do kompetencji Ministerstwa Zasobów Ludzkich.

Renta z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych.

Węgierski system ubezpieczenia zdrowotnego zapewnia świadczenia z tytułu wypadków osobom zatrudnionym lub samozatrudnionym, będącym na emeryturze lub będącym w wieku emerytalnym i pobierającym rentę wdowią oraz niektórym innym grupom osób (np. osobom pobierającym zasiłek dla bezrobotnych). Ubezpieczenie pokrywa wszystkie koszty leczenia urazów lub chorób, jakie zdarzyły się w miejscu pracy lub z pracą związanych, takich, które wydarzyły się w drodze do lub z pracy oraz chorób zawodowych, których rezultatem jest pogorszenie stanu zdrowia. Choroby zawodowe są określone ustawowo. Ubezpieczenie nie pokrywa kosztów związanych z leczeniem urazów i chorób spowodowanych wyłącznie postępowaniem poszkodowanego.

Świadczenie z tytułu wypadku przy pracy (*Baleseti táppénz*) wypłacane jest bez okresu oczekiwania, przez rok, z możliwością przedłużenia na kolejny rok. Wysokość zasiłku z tytułu wypadku przy pracy wynosi 100 proc. średniego dochodu, a w przypadku urazów w drodze do lub z pracy – 90 proc. tej kwoty. Aby otrzymać rentę z tytułu wypadku przy pracy, uszczerbek na zdrowiu powinien przekroczyć 13 proc.

Świadczenia rodzinne

Na Węgrzech dostępny jest szeroki zakres świadczeń i dodatków rodzinnych (tzw. system uniwersalny – każdy, kto spełnia wymagania, ma prawo do wsparcia). Do najważniejszych świadczeń tego typu należą świadczenia rodzinne, dodatek z tytułu opieki nad dzieckiem, zasiłek na opiekę nad dzieckiem, ale wypłacane są również jednorazowe świadczenia z tytułu urodzenia dziecka, świadczenie dla rodziny wielodzietnej, dodatki wychowawcze, ulgi podatkowe. Świadczenia rodzinne (*Családi pótlék*) są to świadczenia na pokrycie kosztów wychowania i kształcenia dzieci w rodzinie, przyznawane do momentu ukończenia przez dziecko 18 roku życia (obowiązek szkolny), a jeśli dziecko nadal się uczy – do momentu ukończenia przez nie 20 roku życia (w razie kształcenia specjalnego do 23 roku życia).

Wysokość świadczenia zależy od liczby dzieci w rodzinie, typu rodziny (pełna czy niepełna) i ewentualnej niepełnosprawności dziecka. Nie zależy natomiast od dochodów.

Dodatek na opiekę nad dzieckiem (*Gyermekgondozást segítő ellátás*) wypłacany jest rodzicom, którzy opiekują się dziećmi w wieku poniżej 3 lat (poniżej 10 lat dla dzieci niepełnosprawnych) lub dziadkom, którzy opiekują się wnukami powyżej 1 roku życia w gospodarstwie domowym rodzica. W przypadku bliźniaków zasiłek wypłacany jest do momentu, w którym dzieci osiągną wiek szkolny (zwykle 6 lat). Jeśli dziecko jest w wieku poniżej pół roku, rodzic nie może prowadzić działalności zarobkowej, a jeśli jest starsze może prowadzić działalność zarobkową bez ograniczeń. Dziadkowie nie mogą prowadzić działalności zarobkowej, jeżeli opiekują się dzieckiem w wieku poniżej 3 lat, natomiast jeśli dziecko jest starsze świadczeniobiorca może prowadzić działalność zarobkową do 30 godzin w tygodniu lub bez ograniczeń czasowych jeżeli prowadzi taką działalność w domu. Rodzice adopcyjni mają prawo (przez 6 miesięcy) do dodatku na dziecko w wieku poniżej 10 lat, jednak nie mogą pracować dłużej niż 30 godzin w tygodniu. Minimalna wysokość świadczenia wynosi równowartość minimalnego świadczenia emerytalnego.

Aby otrzymać zasiłek na opiekę nad dzieckiem (*Gyermekgondozási díj*) należy być ubezpieczonym przez co najmniej 365 dni w ciągu ostatnich dwóch lat przed porodem i mieszkać z dzieckiem. Do momentu osiągnięcia przez dziecko 6 miesięcy rodzic nie może prowadzić działalności zarobkowej. Ojcowie mają prawo do zasiłku na opiekę nad dzieckiem, jeżeli matka zmarła lub nie jest uprawniona do świadczenia. Świadczenia dla samotnych rodziców lub dla dzieci niepełnosprawnych są nieco wyższe.

Za świadczenia rodzinne i świadczenia pieniężne z tytułu macierzyństwa odpowiada Ministerstwo Zasobów Ludzkich.

Świadczenia z tytułu bezrobocia

Z tytułu bezrobocia na Węgrzech przysługują dwa rodzaje świadczeń dla bezrobotnych – zasiłek dla bezrobotnych poszukujących pracy (*Álláskeresői járadék*) oraz świadczenie przedemerytalne dla bezrobotnych poszukujących pracy (*Nyugdíj előtti álláskeresői segély*).

Warunkiem uzyskania zasiłku dla bezrobotnych poszukujących pracy jest:

- poszukiwanie pracy (zarejestrowanie się);
- wiek poniżej emerytalnego;
- niepobieranie świadczeń z tytułu niezdolności do pracy;
- posiadanie co najmniej 360 dni ubezpieczenia w ostatnich 3 latach.

Wysokość zasiłku jest obliczana na podstawie przeciętnego wynagrodzenia ubezpieczonego otrzymywanego przez ostatnie 4 kwartały poprzedzające bezrobocie. Zasiłek na poszukiwanie pracy wynosi 60 proc. poprzedniej średniej pensji ubezpieczonego, jednak maksymalna kwota wynosi 100 proc. płacy minimalnej. Jeżeli nie jest możliwe ustalenie przeciętnego wynagrodzenia osoby poszukującej pracy, kwota zasiłku jest obliczana jako 130 proc. krajowej płacy minimalnej. Osoby samozatrudnione otrzymują zasiłek w takiej samej wysokości, jak pracownicy najemni.

Świadczenie jest wypłacane nie krócej niż 36 dni i nie dłużej niż 90 dni.

Aby uzyskać świadczenie przedemerytalne dla bezrobotnych poszukujących pracy (*Nyugdíj előtti álláskeresői segély*) należy:

- mieć co najmniej pięć lat do wieku emerytalnego;
- zakończyć co najmniej 45-dniowy okres otrzymywania zasiłku dla bezrobotnych poszukujących pracy (i jednocześnie być w sytuacji, w której nie przysługuje ponowny zasiłek dla bezrobotnych poszukujących pracy);
- osiągnąć wiek emerytalny w czasie nie dłuższym niż 5 lat, w ciągu 3 lat od zakończenia pobierania świadczenia dla bezrobotnych poszukujących pracy;
- nie pobierać innych świadczeń: świadczenia przedemerytalnego, świadczenia dla wojskowych (*szolgálati járandóság*), dożywotniej renty dla artystów tańca (*táncművészeti életjáradék*) lub dożywotniej renty dla górników (*átmeneti bányászjáradék*);
- posiadać wystarczający okres składkowy na emeryturę (zwykle 15 lat).

Świadczenie wypłacane jest do momentu, gdy osoba poszukująca pracy spełni warunki do otrzymania emerytury lub świadczeń dla osób o ograniczonej zdolności do pracy (*megváltozott munkaképességű személyek ellátása*) i wynosi maksymalnie 40 proc. płacy minimalnej.

Za system ubezpieczenia od bezrobocia odpowiada Ministerstwo Gospodarki Narodowej (*Nemzetgazdasági Minisztérium*). Struktura instytucjonalna węgierskiego systemu polityki zatrudnienia opiera się na biurach urzędów skarbowych i powiatowych (*Fővárosi/ Megyei Kormányhivatalok*).

Pomoc społeczna

Pomoc społeczna jest oparta o kryterium dochodu. Finansowana jest z budżetu centralnego, nie ze składek. System pomocy społecznej jest zarządzany przez urzędy powiatowe, a

nadzorowany przez Ministerstwo Zasobów Ludzkich. Władze lokalne mogą również udzielić dodatkowej pomocy w zakresie niezbędnych świadczeń.

Finansowanie

Świadczenia emerytalne, świadczenia z tytułu niezdolności do pracy i macierzyństwa finansowane są ze składek i podatków. Świadczenia z tytułu bezrobocia są finansowane ze składek pracodawców i osób ubezpieczonych. Świadczenia rodzinne finansowane są ze składek pracowników i z podatków.

Karolina Szyszko–Głowacka

Departament Współpracy Międzynarodowej